

A MI DIÁKJAINK BESZÉDÉRŐL.

Régen elmúlt a diákromantikának ama regényes kora, mikor a középiskolák csaknem kizárólag a különböző vallásfelekezetek kezében voltak, s a kollégiumok és liceumok elzárt világa valósággal külön állam volt az államban. A kollégiumok gyepfelverte udvarán, a boltozatos csarnokokban, a visszhangos folyosók szűk falai között a *diáknyelv* rejtelmes csengésű szavainál és a *repedt harang* mélabús kongása mellett az összefaragcsált padok hasadécai közül hajtott ki a diákromantika legüdébb virága.

De: tempora mutantur. A középiskola ma már nem a nemzeti nyelvnek és irodalomnak védőbástyája. A legnagyobbbrészt államosított középiskolák célja tisztán csak az ifjúság, a jövőndő nemzedék, erkölcsi nevelése. De még a mai küzdelmes, fakó, kopott világban sem veszett ki az ifjak örök vonzó-dása a romantika felé. Az iskoladrámák helyét irodalmi pályázatok és önképzőkörök foglalták el. A *repedt harang* elhallgatott. Végző megkondulása kísérte sirba a tekintélyes *seniort*, a komoly *scribát*, *contrascribát*, a nagybotu diák-tüzoltót, régi iskola-életünk megannyi jellemző alakját. Ám a maga sajátos eredetiségében ma is életben van még a diákok költői társadalma. A gimnáziumoknak ma is megvan a maguk külön világa. Korlátlan egyeduralkodó itt a méltósággal teljes *izgató*, a *direktor*. Fölötte ködbevesző magasságban csupán a nagy úr, a *fődiri* fel-felbukkanó alakja áll. Szigorú előljárói és tisztviselői a *tanarak*. És a csöngető munkára hívó szavára zajban özönlik be az iskolának jogban teljesen egyenlő állampolgársága, kik közt legfeljebb a kor szerint van rangkülönség. A magyar diák még ma is a világ legfelke-sebb, legideálisabb, naivul nagyratörő, örök álmokban élő nemzetsége. Ennek az érdekes népnek megvan a maga különleges dialektusa, nyelve is. A *diáknyelv*, mely ugyan iskoláról-iskolára mutat némi „nyelvjárási különbözet“-et, alapjában megegyezik széles Magyarországnak minden iskolájában. Ez a diáknyelv természetsszerűleg csupán a diákfogalmakat öleli fel; de egy-egy ismer-tebb fogalomnak azután iskoláról-iskolára ád furcsábbnál furcsább nevet, melynek eredetére rámutatni gyakorta vajmi nehéz.

A diák-ember életének legfontosabb mozzanata a *felelés*. Természetes hát, hogy a különböző feleletek elnevezéseiből egész szótárt lehetne össze-állítani. Nem is csekélység ám az, kérem; pláne, ha „*szaftos magolmány“-t* (sok lecke) ád fel a tanár úr. Ily esetben aztán mind a három *kolumna* (pad-sor) hatalmas *drukk*-ban van. Ez a *drukkolás*, vagy máskép *szorulás*, ami voltaképen mind *egy kutya*, valószínűleg onnan veszi eredetét, hogy a *klapec* (gúnyosan: diák) ha szorult helyzetbe jut, ugyancsak összeszorítja az öklét. Használatos különben ugyane fogalom kifejezésére a *brennlés* is; de ez másutt a *blicceléssel* azonos.

Ámde, ó sajnós elfajulása az ifjúságnak, még mikor a *nagyfejű* (első eminens) is szorul, még akkor is akad holmi hitvány *stréber*, aki ugyancsak *vakar* (jelentkezik). Nem is csoda! Mindig van egynéhány olyan *magolonc*, *magológép*, akit néhol (Felső-Lövön pl.) *bagómasiná*-nak is hínak. Az ilyen aljas lény azután mindent *bebiflázik*, *bemagol*. (Más tájszólás szerint *beba-gózik*. E sajátos szó pedig korántsem valamilyen kapadohány élvezetét jelenti, hanem igenis az értelem nélkül való tanulást.)

Az ilyen ember miatt aztán még *exkuzálni* sem lehet. Akit pedig

egyszer kihívott az olyan tanár, akire az ág. ev. főgimnáziumban azt szokás mondani: *El kell olvasni a Wallensteint*, az már ugyan hiába *kaparózik* (kifogást mond).

Mit csinál a szegény diák, ha már kihiják és ő sehogysem tud ki-nyögni valami *saftos köppenet*-et? Erről a súlyos esetről már Dugonics András professor úr is följegyzé Példabeszédei közé a mult század huszas éveiben, hogy az ember ilyenkor *Tacitusból felel* (hallgat), amely cselekvést a legmodernebb, elmés generáció a közmondásszerűen hallgatag halról vett képpel *csukázás*-nak nevezi vidékenként. Néha ugyan szerencséje is van az ipsének, hahogy olyan kérdést kap, amire azt mondja a vérbéli diák, hogy: *Ez bliktri*. Ilyenkor azután könnyen elsül a *bikarugaszkodvány* (kétségbe-esett felelet) is. De ha aztán *pekkos* a diák, akit a közmondás szerint is *kerülget* a *hasalás*; és ha még hozzá a kérdés is *magas neki* (nem érti), akkor nem csekélység ügyesen *bemaszlagolni* (hasból felelni) valamit, mint a Markó-utcában mondják. Jó módszer ilyenkor, ha a diáknak *jó szeme van* (kinézi a könyvből). Ámbátor az ilyen feleletről azt tartja minden becsületes diák, hogy *ez nem kóser*, és ha a tanár észre találja venni a *svindlit, dísz-négyes* leszen abból. Ha pedig már előbb is *lógott* (kétesre állt) a gyerek; ilyen esetben azután végleg *lüttek neki*, más szóval *meg van lüve* (biztos bukás). Nem is igen sikerül már neki *átuszni* (átkinlódni) a vizsgán. Mert ha van is rá eset, hogy nem csinál *krachot* (nagy hibát), a rossz indulatú tanár akkor is *elpüffenti* (buktatja), hogy *csak úgy ropog*. Bizony megesik, és pedig nem egyszer, hogy nem sikerül a *sítkli* (ez a szó úgy hiszem nem szorul bővebb magyarázatra) és a *tolvaj*-t, más szóval *szemes*-t (aki a noteszbe pislog) kezére veszi az *aligazgató* (pedellus, iskolaszolga) és *alápice* (alaposan) *bekasztlizza* (bezárja).

Ezer veszély fenyegeti a diákokat. De mindeneknél nagyobb veszély a rossz osztályzat, a négyes. A diákszótárban ez az örökös mumus vagy egy tucatra való szinonimával szerepel. Valószínűleg egyazon, bár ismeretlen tőnek származéka a *daci, dackó, dóci* és *dókász*; mind egyazon rém-nek jelölésére szolgál. Alakja után *székesnek* hívják (ad analogiam: *négyes*), latinosan *szekundá*-nak; és a rossz feleletet fura kétértelműséggel *secunda res*-nek. Jó megfigyelésre mutat a *bunda* és a *melegítő* elnevezés; mert tapasztalásból mondhatom, hogy a rossz felelet nemcsak hogy melegít, de még izzaszt is.

Nem is csoda, ha a szegény ifjú négyese láttán hörgésbe fulladó *bü-böffenet*-et hallat! Hiszen a négyesek nyilvánvaló következménye a *spájz-cédula* (intőlevél); vége a *hasalás* (bukás); a bukott diákról pedig azt mondják, hogy *nyugszik*. (Valószínűnek tartom azonban, hogy nem babérajai.)

Még különösen két nagy vész fenyegeti a szenge ifjúságot. Nevezetesen szívből ajánlom minden némileg jóízlésű deáknak, hogy ne *lopjon*. (Nem véve ezt a szónak bibliai értelmében, hanem csupán az írásbeli dolgozatok *lenézés*-e értődvén rajta. Ilyen *lopóról* tartja a diákszólás, hogy *honnán szerez*?)

És mindezekon kívül itt van végül még az *iskolabetegség*. Ez bizony halálos egy baj. Mérgesebb dolog ez még az állandó *bundafogás*nál, vagy más szóval *bebundázás*nál (rosszul felelésnél) is. Aki állhatatosan *bliccel*, más szóval *brennöl* (igazolatlanul mulaszt) azt becitálja magához az *izgató*. Még

a *fődiri* is beleszól, és bizony, hogy nagy költőnk szavaival éljek: „*Consilium abeundi* lesz a *vége brevit*er“.

Azt mondtam, úgy hiszem, hogy az iskola az igaz egyenlőség hazája. Hát ez sincsen egészen így. Mert iszen teljes egyenlőséget még csak elképzelni is bajos dolog. Legtöbbre tartja magát a gimnázista, talán mivel legkevesebb praktikus dolgot tanul. Ő a középiskolások arisztokratája. Ám a realista még őt is lenézi: *Rongyos gimpli!* Kétségtelenül mélyen alattuk állónak tartják a *képezdészt*, a preparandistát. Van is csúfneve bőven. *Prepa, krepa, preppës, sajtos* stb. stb. Nemzetiségi szempontból is erősen megkülönbözteti magát a magyar diák például a német burgertől, a *jokli*-tól (Szombathely). Sőt még az egyazon iskolások között is igen nagy a rangfokozat. Nem is szólva itt arról a szörnyű (bár némileg megokolt) lenézésről, mellyel minden ember, aki pl. *hétbe* jár, fumigálja a nála tán jóval idősebb, de csak *hatba* járó *ipsét*. Minden valamire való gyerek, még ha nem „nagyfejű“ is, kötelességszerűen megveti a *magolók*, meg a *stréberek* hadát. De még inkább az árulkodó hajlamú gyereket. *Szecska, spicli* a neve az ilyennek. Nagy lenézés a része az újonjött fiúnak is. *Gólyának, ujoncnak, náthásnak, homo novus*-nak nevezgetik. Néhol sajnos, vallás tekintetében is igen durván bánnak el egymással. Hogy csak egynéhány megszokottabb példát említek a sok közül. A katolikus az *likas gaty*a; a lutheránus *ágravaló éves* (ág. ev.); a *khonfi, khonpolgár* és hasonlók talán nem szorúlnak bővebb magyarázgatásra. De hisz ezek a pajtáskodó ingerkedések sohasem jönnek komoly számba.

Van még ezeken kívül egy sereg beszéd közben használatos különös kifejezés. Pl. *buci* = zsemlye; *marci* = kenyér stb. Nem egy közülök a diáknyelvből a közéletbe is átment. Pl. *kutyagolni, belekecmeregni* (beleszólni), *lódítani* (hazudni) stb. Egynéhány meg a tolvajnyelvvél mutat rokonságot pl. rendőr = *szivárvány, szurkosmarkú* stb. Vannak egészen helyi érdekű szellemeskedések is. Ilyen pl. az ág. ev. gimnáziumban a miniszteri segéd-fogalmazó mintájára megalkotott: *Halvány és fizetéstelen segédfogalmam sincsen*. Némely ily kiszóláshoz, mint közmondásaink jórészéhez, úgy látszik egész történetek fűződnek. Így pl. a nevezett iskolában, ha valaki társalgás közben igen nagy *vadat* talál mondani, társai azzal hallgattatják el: *Hallgass Rappaport!* Valószínűnek tartom, hogy ez valami egykori Rappaport nevű tanulóval lehet valamelyes összefüggésben. Itt volnának még a diákélet kisebb-nagyobb, többé-kevésbé ártatlan élvezetei. A *füstös*, a *cigi* (cigaretta), melynek minden *cug*-ja (szippantása) maga a boldogság. És a többi, meg a többi. De ezekkel már nem akarom untatni az olvasót. Szintúgy az iskolai verekedések és haragok teméntelen műszavát sem merem már részletezni.

Bizony a *diáknyelvo* roppant szókincese mindezzel koránt sincsen kimerítve. Csupán egy kevés „halvány és fizetéstelen segédfogalmat“ igyekeztem nyújtani erről a sajátos nyelvről, mely részint német, magyar, tót, latin, sőt zsidó elemekből áll; nem egy alkotása pedig a kis gyügyögő gyermek szélesyes szóalkotásaira emlékeztet.

BENEDEK KÁROLY.